

60-РОКІВ НА СЛУЖБІ ЛЮДЯМ

До 85-річчя від дня народження академіка ІСААКА МИХАЙЛОВИЧА ТРАХТЕНБЕРГА

У ЛИСТОПАДІ 2008 РОКУ виповнилося 85 років з дня народження та 60 років наукової, педагогічної і громадської діяльності відомого вченого-гігієніста, академіка АМН України, члена-кореспондента Національної Академії наук України, заслуженого діяча науки та техніки, лауреата Державної премії, керівника лабораторії промислової токсикології та гігієни праці при використанні хімічних речовин Інституту гігієни праці АМН України, доктора медичних наук, професора Ісаака Михайловича Трахтенберга.

З ім'ям цього визначного дослідника пов'язана розробка низки загальних гігієнічних проблем охорони виробничого середовища та довілля від хімічних забруднювачів, теорії їх гігієнічного нормування, обґрунтування принципів та методів експериментального вивчення потенційно небезпечних хімічних речовин.

Важливе місце у науковій діяльності ювіляра посідають роботи з встановлення критеріїв експериментального вивчення адаптації, предпатології та патології хімічного ґенезу, обґрунтування принципів і методів профілактики професійних та екологічно зумовлених захворювань.

Народився І.М. Трахтенберг 11 листопада 1923 року у м. Житомирі. Закінчивши з відзнакою у 1946 році лікувальний факультет Київського медичного інституту ім. О.О. Богомольця, а потім аспірантуру на кафедрі гігієни праці, Ісаак Михайлович починає свою наукову та педагогічну діяльність під керівництвом видатного вченого і організатора охорони здоров'я академіка АМН СРСР Л.І. Медведя, де успішно розвиває ідеї свого вчителя з питань токсикології ртутьорганічних пестицидів і гігієни. Результати цих досліджень узагальнені у кандидатській дисертації. Логічне продовження досліджень І.М. Трахтенберга — експериментальні та гігієнічні спостереження з проблеми впливу ртуті та її похідних на організм. Узагальнення багаторічних результатів було покладено в основу докторської дисертації "Микромеркуриализм как гигиеническая проблема" (1964) і монографії "Хроническое действие ртути на организм" (1969).

Уся подальша діяльність І.М. Трахтенберга була зосереджена на питаннях промислової токсикології та гігієни праці при застосуванні нових хімічних сполук. 1972 року він очолив у Київському інституті гігієни праці і профзахворювань (нині Дер-

жавна установа "Інститут медицини праці АМН України") лабораторію промислової токсикології і гігієни праці при використанні хімічних сполук.

Саме тут виявилися його найкращі якості дослідника, відчуття нового, потреби часу і бачення перспективи. Особливо яскраво це відобразилось у постановці та розвитку таких проблемних задач, як фактори малої інтенсивності (1960-1970-ті роки), герогігієнічні аспекти токсичних впливів (1970-1980-ті роки), проблеми фізіологічної норми та її ролі у профілактичній токсикології та гігієні (кінець 1980-1990-ті роки).

Трахтенберг І.М. одним з перших спеціалістів у СРСР відреагував на процеси хімізації народного господарства. Він звернув увагу на необхідність випереджувального наукового супроводу її з позиції забезпечення медико-екологічної безпеки.

В останнє десятиріччя Трахтенберг І.М. велику увагу приділяв питанням загальної гігієни, передусім циркуляції токсикантів в об'єктах оточуючого середовища. Обравши в якості еталонних сполук важкі метали, він заклав основи розвитку медичної екології як базового елемента геогієни.

Результатом наукової діяльності І.М. Трахтенберга було видання циклу фундаментальних монографічних праць. Серед них — "Методы изучения хронических действия химических и биологических загрязнителей" (1987), "Проблемы нормы в токсикологии: современные представления и методические подходы, основные параметры и константы" (1978, 1991), "Химические факторы производственной среды и сердечно-сосудистая система" (1992), "Тяжелые металлы во внешней среде: гигиенические и экологические аспекты" (1995), "Гигиена труда и производственная санитария" (1997) та інші. Монографія "Ртуть и ее соединения в окружающей среде (гигиенические и экологические аспекты)", яка підготовлена разом з М.М. Коршунном, здобула премію АМН України з профілактичної медицини за 1996 рік.

Плідним у житті ювіляра було останнє десятиріччя, яке відзначене виходом у світ нових монографічних видань: "Основные показатели физиологической нормы у человека" (2001), "Нариси вікової токсикології" (2005), "Книга про отрути та отруєння" (2008), "Очерки физиологии и гигиены труда пожилого человека" (2007), "Лекарственная токсикология.

Альтернативные методы и тест-системы" (2007).

Наукові праці І.М. Трахтенберга надруковано у Німеччині, Швеції, Польщі, Китаї, Болгарії та включено до монографічного видання, учбово-методичних посібників і оглядів, які вийшли у світ під егідою Програми ООН з довкілля (ЮНЕП), Міжнародної програми хімічної безпеки (МПХБ) та Міжнародного реєстру потенційно токсичних хімічних речовин (МРПТХР).

Загалом з загальних і окремих проблем токсикології, гігієни та медичної екології Трахтенбергом І.М. надруковано близько 500 робіт, з яких 23 монографії і керівництва.

Плідною стала діяльність І.М. Трахтенберга у галузі міжнародного співробітництва, зокрема з реалізації програми "Контроль небезпеки хімічних речовин для здоров'я людини та оточуючого середовища". Він зробив вагомий вклад у розробку глосарія вибраних термінів з профілактичної токсикології.

Під керівництвом та при консультації І.М. Трахтенберга підготовлено 50 дисертаційних робіт — докторських і кандидатських.

Свою щоденну наукову діяльність науковець постійно поєднує з активною громадською, науково-просвітницькою та науково-організаційною роботою. Він є позаштатним головним спеціалістом з профілактичної токсикології МОЗ України, членом Кваліфікаційної ради при Інституті медицини праці АМН України, членом низки проблемних комісій та редакційних колегій — "Журналу Академії медичних наук України", журналів "Сучасні проблеми токсикології", "Токсикологічний вісник", "Довкілля та здоров'я" та інших.

Вченого відрізняє активна громадянська позиція. Вона знаходить відображення, зокрема в участі у роботі Українського наукового товариства гігієністів, членом Президії якого Ісаак Михайлович є вже багато років. Принциповий, аргументований та конструктивний характер мають його виступи на сторінках преси з проблем розвитку науки і підготовки наукових кадрів, екологічної безпеки, охорони оточуючого середовища, з питань організації та удосконалення діяльності спеціалістів профілактичної медицини і охорони здоров'я загалом.

У новій якості літератора-есеїста Ісаак Михайлович постав перед читачами у цікавих і повчальних, пронизаних теплом і ніжністю спогадах, які охоплюють півстоліття. Завдяки тритомнику "Запоздалые заметки" (2000, 2001, 2002) читач має можливість познайомитися з видатними діячами вітчизняної медицини, які зробили незабутній внесок в її історію, відчувти гостроту проблем ліквідації санітарних наслідків війни, боротьби за пріоритет профілактичного напрямку в охороні здоров'я. Перед поглядом читача проходить галерея яскравих постатей: М.Д. Стражеска, Б.М. Маньковського, О.М. Марзєєва, Л.В. Гро-

НАШІ ЮВІЛЯРИ

машевського, Л.І. Медведя. Кожен з них заслужив визнання та вдячність потомків.

І не дивно, що у вступному слові до чергової мемуарної книжки І.М. Трахтенберга "Остановиться, оглядеться. Воспоминания, раздумья, портреты", що вийшла з друку до ювілейних свят, президент НАН України Б.Є. Патон відзначив: "... среди членов Академии по целеустремленности и типу просветительских публикаций в широкой печати, пропагандирующих приоритетные медико-биологические проблемы, профилактическую медицину, борьбу с лженаукой, он несомненно один из наиболее активных авторов".

Заслуги вченого здобули глибоку повагу до нього широкої гігієнічної громадськості.

Оточений колегами-науковцями, збагачений досвідом прожитих літ, ювіляр зустрічає своє 85-річчя активною працею, перспективними наробками, непохитним інтересом до життя в усіх його проявах.

Бажаємо шановному Ісааку Михайловичу Трахтенбергу доброго здоров'я, подальшого творчого натхнення, втілення у життя нових планів і задумів, успішної діяльності на благо профілактичної медицини та екології.

Правління Наукового товариства гігієністів України,

ДУ "Інститут медицини праці АМН України",

ДУ "Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва АМН України",

Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця,

редколегія журналу "Довкілля та здоров'я".